

LUNDS UNIVERSITET

Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE

Höstterminen 2013

Läraryrket i musik

Kajsa Orreteg

Stora pianokliv med enkla jazzmotiv

En studie i att stötta elevers pianistiska och musikaliska utveckling genom att spela enkelt arrangerade jazzlåtar

Handledare: Prof. Dr. Anders Ljungar-Chapelon

Sammanfattning

Titel: Stora pianokliv med enkla jazzmotiv - en studie i att stötta elevers pianistiska och musikaliska utveckling genom att spela enkelt arrangerade jazzlåtar

Syftet med denna studie är att ta reda på hur elevers pianistiska och musikaliska utveckling kan stöttas genom att spela enkelt arrangerade jazzlåtar. Bakgrunden till studien är en tanke om att kunna spela svängiga och roliga men enkla jazzlåtar med pianoelever redan från nybörjarstadiet, vilket ledde fram till att jag valde att göra egna arrangemang av ett antal jazzstandards för nybörjare i piano, enskilt eller i grupp. I studien, som har gjorts med en kvalitativ forskningsansats, har sex pianoelever videodokumenterats under tre lektioner vardera, under vilka de har fått spela fyra av dessa arrangemang på jazzlåtar. Resultaten från studien visar att eleverna har tränat och i flera fall förbättrat färdigheter eller områden inom musik och pianospel, såsom rytm och puls, frasering, samspel, gehör, improvisation, teknik och tonförråd samt viljan att spela. Med hjälp av enkla jazzarrangemang har elevernas pianistiska och musikaliska utveckling stöttats på så sätt att ovan nämnda färdigheter har tränats och utvecklats. Resultaten visar även att det under många av lektionerna har samspelats och musicerats mycket och i studiens diskussion reflekteras bland annat över vikten av att få fram musik med enkla medel.

Sökord: Piano, nybörjare, jazz, pianoundervisning, undervisningsmaterial, samspel

Abstract

Title: Jazz for beginners – a study of how students' pianistic and musical development can be supported by playing simple arrangements of jazz tunes.

The purpose of this study is to find out how students' pianistic and musical development can be supported by playing simple arranged jazz songs. The idea behind the study is the thought of being able to play rhythmic and fun but simple jazz tunes with piano students from the beginner's stage, which led to my decision of making my own arrangements of jazz standards for piano students, individually or in groups. In the study, which has been made with a qualitative research approach, six piano students have been documented by video during three lessons each. During these lessons they have been playing four of my arrangements of jazz tunes. The results of the study show that students have practiced and in many cases improved several aspects of music and piano playing, such as rhythm and pulse, phrasing, interplaying, ear training, improvisation, technique and tonal range and the will to play. The students' pianistic and musical development has been supported by training the aforementioned skills while playing these simple arrangements of jazz tunes. The results also show that playing these simple arrangements of jazz tunes have given the students the opportunity of playing and making music together. In the discussion I present my thoughts of the importance of making the piano playing sound like music from the beginning with simple means.

Keywords: Piano, beginners, jazz, piano teaching, teaching materials, interplay

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
2. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning	4
2.1 Definition av begrepp.....	4
2.1.1 Gruppundervisning	4
2.1.2 Femfingerläge	4
2.2 Om pianospelets konst	5
2.3 Tidigare forskning.....	6
2.3.1 Examensarbeten	7
3. Metoder och tillvägagångssätt	8
3.1 Kvalitativ forskning	8
3.2 Mitt pianomaterial	8
3.2.1 Val av låtar	9
3.2.2 Arrangering.....	10
3.2.3 Låtarna i denna studie.....	10
3.3 Studiens utformande	11
3.3.1 Urval av elever	11
3.3.2 Videodokumentation av lektioner	12
3.3.3 Analys och bearbetning	12
3.4 Etiska överväganden	14
3.5 Studiens tillförlitlighet och trovärdighet	14
4. Resultat	16
4.1 Eleverna	16
4.1.1 Anna	16
4.1.2 Astrid	18
4.1.3 Erik	20
4.1.4 Niklas	23
4.1.5 Pia och Lena	24
4.2 Områden blir teman	27

5. Resultatdiskussion	29
5.1 Om elevernas lärande	29
5.1.1 Rytms och puls	29
5.1.2 Frasering.....	30
5.1.3. Samspel.....	31
5.1.4 Gehör	31
5.1.5 Improvisation	32
5.1.6 Teknik och tonförråd.....	33
5.1.7 Att vilja lära.....	33
5.1.8 Sammanfattande tankar.....	34
5.2 Mitt pianomaterial	35
5.2.1. Arrangemangens svårighetsgrad och målgrupp	35
5.2.2 Låta musik!.....	36
5.3 Avslutande ord	37
5.4 Fortsatta studier	38
6. Referenslista	39
7. Bilagor	41
7.1 Bilaga 1. Samtycke till filmning	41
7.2 Bilaga 2. Notexempel – St. James Infirmary	42

1. Introduktion

Redan som fyraåring började jag spela piano för min mormor, Eva, som är pianopedagog. Det var väl snarare lek vid pianot, men så småningom övergick det i mer regelbundna pianolektioner, och mina lektioner för henne fortsatte ända tills jag började på folkhögskola ett år efter gymnasiet. Nu studerar jag mitt sista år på musikhögskolan i Malmö, som piano- och ensemblelärare med inriktning jazz. Jag undervisar även en kväll i veckan på en privat musikskola i piano, parallellt med mina studier.

Mina pianolektioner för Eva har alltid varit en förebild för mig, på många sätt. Hon ställde inga höga krav på mig, jag övade ändå. Efter skolan på eftermiddagarna var det första jag gjorde att sätta mig vid pianot och spela, det var min fristad som tillät mig att sväva iväg i min egen värld. Jag fick många pianoläxor, men behövde aldrig känna mig orolig om de inte hade hunnits med, då spelade vi bara något annat. Detta är en stor inspiration för mig själv som pianolärare, hur kan en sådan spelglädje väckas hos elever?

Under mina pianolektioner för Eva spelade vi mest klassisk musik, men vi spelade även pop- och jazzlåtar som det fanns noterade arrangemang på. Det minns jag som väldigt roligt, lika roligt som den klassiska pianorepertoaren. Jag minns särskilt ett pianostycke som sedan dess har följt med som ett av mina favoritstycken. Det var det första preludiet ur George Gershwins (1898-1937) *Preludes for Piano*, skrivet 1926. Det är ett rytmiskt och svängigt stycke med jazzharmonier och det är roligt och utmanande att spela. Det var något som bet tag i mig, som har varit svårt att sätta ord på, men som nu många år senare har slagit mig att det kanske var just jazzinfluensen.

Sommaren innan gymnasiet fick jag pröva på att spela med blåsorkester på ett orkesterläger. Detta var så roligt att när höstterminen startade så började jag som pianist i kulturskolans storband. Så ökade mitt intresse för jazz, men jag var inte insatt i improvisationstraditionen alls då jag enbart spelade efter noter. Jag fick så småningom extra lektioner i så kallat *brukspiano* och senare även i ensemble och teori. Efter gymnasiet fortsatte jag med folkhögskola och direkt efter det musikhögskolan, båda med afro/jazz-inriktning. Med ena foten kvar i den klassiska världen ser jag mig själv nu som en bred pianist, som spelar i både klassiska sammanhang, liksom i jazz- och popgrupper. Jag skulle aldrig kunna välja mellan det ena eller det andra.

Min förkärlek till genrebredd avspeglar sig även i vad jag vill ge mina pianoelever. Jag tycker att det är viktigt att erbjuda eleven många olika genrer och typer av musik. Viss musik kanske de aldrig har hört förut, eller inte vet om att de har hört, varför det enligt mig är extra viktigt att få upp ögonen på dem för detta, oavsett om det gäller klassisk musik, jazz, soul eller folkmusik. Senare får eleverna gärna välja att rikta in sig på en specifik genre, men inte utan att först ha blivit erbjudna möjligheten att testa på olika. Det är även viktigt att lära sig musik både utefter noter och gehör, och det ena behöver inte utesluta det andra. Som nybörjare på jazz var jag väldigt notbunden, och det tog lång tid för mig att släppa taget om tanken att det finns rätt och fel toner. Därför tror jag det är viktigt att börja med båda metoderna, att lära ut via noter respektive gehör, parallellt redan från nybörjarstadiet.

Med min egen pianobakgrund i åtanke har jag funderat på hur jag kan inspirera och väcka spelglädje hos mina elever, hur jag kan ge dem en musikalisk upplevelse. När jag fick spela Gershwins *Preludes for Piano* var det något med jazzinflansen som bet tog i mig. Så hur kan jag ge det här till mina elever, även till dem som precis har börjat spela piano? Min önskan är att kunna spela låtar som svänger och är roliga med mina elever redan från nybörjarstadiet. Något som får dem att känna att de kan spela och få fram musik med enkla medel. Det finns mycket material inom den klassiska pianoskolan. Enligt min uppfattning finns det inte lika mycket inom jazz, åtminstone inte om man aldrig har spelat piano innan. Det finns nämligen en del för dem som har spelat piano i andra genrer och vill börja med jazz, men då kräver det ofta en viss teoretisk och pianistisk kunskap. Det jag är ute efter är ett material som går att spela direkt, utan att behöva förklara ackord, skalor eller gå in för mycket på improvisationsteori. Enkla låtar, i något enkelt arrangemang, som går att lära ut snabbt, via gehör eller via noter. Det ska gärna passa både för barn och äldre nybörjarelever. Jag har letat efter sådant material, och även diskuterat med kollegor och andra studenter på musikhögskolan, och mitt intryck är att det är svårt att hitta. Detta ledde mig fram till tanken att göra ett eget sådant material. Ett material som består av enkla arrangemang av ett antal jazzstandards för nybörjare i piano, enskilt eller i grupp.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur ett jazzbaserat pianomaterial för nybörjare skulle kunna hjälpa eleverna att utvecklas i sitt pianospel, både pianistiskt och

musikaliskt sett. Här finns många områden att titta på, allt från ergonomi och olika tekniska moment, till frasering, timing, samspel, improvisation och musikaliskt uttryck. För att undersöka huruvida ett jazzbaserat material kan hjälpa elever att utvecklas inom något av dessa områden kommer jag att använda mig av mitt eget pianomaterial, bestående av jazzlåtar i enkla arrangemang för nybörjare, genom att pröva detta material på mina pianoelever. Ett ytterligare syfte är att utvärdera mitt pianomaterial och de arrangemang som jag har gjort i samband med denna studie. Fyller de sin funktion? Hur kan de ge eleverna spelglädje och ge dem en musikalisk upplevelse av rytmisk och svängig musik med enkla medel? Hur är svårighetsgraden på arrangemangen i förhållande till den tänkta målgruppen?

Detta leder mig fram till min frågeställning: På vilket sätt kan jag stötta elevernas pianistiska och musikaliska utveckling genom att låta dem spela enkelt arrangerade jazzlåtar?

2. Teoretisk bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel kommer litteratur och tidigare forskning som är relevant för studiens område att presenteras. Här förklaras även en del begrepp som kommer att förekomma i studien.

2.1 Definition av begrepp

I denna studie förekommer en del ord och begrepp inom området för pianoundervisning och jazz som kräver närmre förklaring. En del förklaras löpande i texten men ett par begrepp kommer här att ses närmare på, nämligen *gruppundervisning* och *femfingerläge*.

2.1.1 Gruppundervisning

Det är numera inte ovanligt att det förekommer gruppundervisning i piano på musik- och kulturskolor, men hur definieras en grupp elever? Hur många elever behövs det för att det ska få kallas gruppundervisning? En grupp är enligt nationalencyklopedin ”inom samhälls- och beteendevetenskap individer som har något gemensamt. Oftast avses individer som samverkar och har bestämda relationer till varandra.” (NE, 2013). I nationalencyklopedins definition står ingenting om hur många personer som krävs för att skapa en grupp utan det beskrivs istället att individerna ska ha något gemensamt och att de ofta samverkar. Enligt denna beskrivning borde två elever som har ett gemensamt syfte att lära sig piano och som under lektionerna samverkar för att uppnå detta syfte alltså definieras som en grupp, och därav kan man dra slutsatsen att även med två elever kan man tala om gruppundervisning.

2.1.2 Femfingerläge

Femfingerläge är ett begrepp som används inom pianopedagogik och innebär att handen är placerad på klaviaturet med en tangent per finger. På så sätt tränar eleven att spela med alla fingrar och melodier inom detta läge kan spelas utan att behöva flytta handens position över klaviaturen.

2.2 Om pianospelets konst

Heinrich Neuhaus (1888-1964), pianist och pianopedagog, ger i boken *Om pianospelets konst* (1958/2000) sina personliga tankar och erfarenheter om pianopedagogik och musik i stort. Boken utgavs ursprungligen i Ryssland 1958 och har översatts till många språk.

Boken behandlar ett flertal områden inom pianospel och Neuhaus ger även konkreta exempel på hur läraren kan hjälpa eleven med rytm, klang, teknik, fingrasetningar, pedalisering och framförallt att genom alla dessa områden bibehålla musikaliteten i spelet, att tolka och uttrycka musiken. Det sistnämnda går som en röd tråd genom hela boken och tolkningen av den skrivna musiken, interpretationen, består enligt Neuhaus av tre delar: musiken (det som ska tolkas), pianisten (tolken) och instrumentet. Neuhaus skriver om *musikverkets konstnärliga bild* och menar att arbetet med denna ”börjar omedelbart med de första stegen inom musik och instrumentalundervisning” (Neuhaus, 2000, s. 21). Vidare skriver även Neuhaus att han som pedagog ”aldrig anpassat verket efter elev, utan [...] låter eleven anpassas till verket” (Neuhaus, 2000, s. 29), vilket enligt honom själv har kritiserats av andra pedagoger. Boken är ett barn av sin tid och mycket av innehållet speglar Neuhaus egna åsikter, men den väcker intresse och pedagogiska tankar hos läsaren och innehåller många användbara pedagogiska tips. Neuhaus skriver om rytmen som *det väsentligaste elementet i musik* (s. 41) och liknar, som många gör, rytmen vid människans pulsslag, och tar detta vidare till att musikens rytm, liksom hjärtslagen, bör ha liv i sig i form av dragningar i tempot. Han kritiserar också alla de nybörjarböcker i piano vilka börjar i C-dur, en tonart som inte är bekväm för handen på pianot. Han tar istället Frederic Chopins (1810-1849) elever som exempel, vilka fick börja spela i tonarter, exempelvis E-dur, som ligger i en mer naturlig och ergonomisk position. I detta femfingerläge tränas även fingrarnas egalisering, det vill säga förmågan att spela med jämn klang med alla fingrar.

Boken *Om pianospelets konst* belyser pianospelet ur den västerländska, klassiska musikens perspektiv och kan därför i vissa avseenden vara svår att tillämpa på undervisning i jazzpiano, vilket denna studie avser att undersöka. Dock innehåller den många pedagogiska tankar och idéer och tekniska moment inom pianospel som är bestående, oavsett vilken genre som spelas.

2.3 Tidigare forskning

Att spegla världen - läromedelsstudier i teori och praktik (Ammert, 2011) är en antologi som bland annat behandlar läromedlets betydelse i skolan, historiskt och i nutid, och ger en mängd olika verktyg för att analysera läromedel. Med läromedel menas enligt Ammert (2011) alla medel som kan vara till hjälp i undervisningen, till exempel läroböcker, fack- och skönlitteratur eller audiovisuella material. I många av bokens kapitel är det ändå läromedel i form av läroböcker (därmed inte sagt att det inte kan finnas med andra kompletterande digitala delar till böckerna) som analyseras, och det är även denna form som är mest intressant för min studie. Områdena för analys sträcker sig från språk, bild och layout till ett interkulturellt- och jämställdhetsperspektiv (Ammert, 2011). De typer av läroböcker som analyseras i *Att spegla världen – läromedelsstudier i teori och praktik* är tänkta för klassundervisning och det finns aspekter som skiljer dessa typer av läroböcker åt från dem som används inom instrumentalundervisning. En sådan aspekt är att läroböckerna inom instrumentalundervisning inte riktar sig direkt till eleven, utan i hög grad är beroende av att det finns en lärare som förevisar och förklarar innehållet i böckerna för eleven.

I kapitlet *Sedan är det väl bara att trycka?* nämns ett antal punkter som är viktiga att ta hänsyn till när man ska författa ett nytt läromedel:

- exakt vem läromedlet ska vända sig till
- ämnesmässig nivå, stoffurval och struktur (hur stoffet ska disponeras)
- språklig nivå och anpassning
- andra pedagogiska stöd, i form av konkretiserande exempel, uppgifter, illustrationer m.m. (Whitling & Kågerman Hansén, 2011, s. 89)

Vidare utvecklar samma författare ytterligare betydelsen av att anpassa läromedlet till eleverna:

Grundläggande för att ett läromedel ska fungera som tänkt är att det är skraddarsytt, anpassat, till de elever som ska använda det. Det måste möta eleverna där de står - åldersmässigt, ämnesmässigt, språkligt, kognitivt, motivationsmässigt o.s.v. - för att kunna hjälpa dem vidare i sitt lärande. (Whitling & Kågerman Hansén, 2011, s. 90)

I ett senare kapitel beskriver Hans Almgren (2011) i egenskap av läromedelsförfattare sin strävan efter att skriva läroböcker som är undervisningsneutrala. Almgren menar att läroböcker inte bör innehålla alltför styrande metodiska eller didaktiska instruktioner. Detta skulle kunna begränsa läraren i val av arbetsmetod. Läraren är den som känner

eleverna bäst, och det bör därför vara upp till läraren att tillsammans med eleverna hitta fram till de bäst lämpade arbetsmetoderna för just sin klass (Almgren, 2011).

2.3.1 Examensarbeten

Det finns några tidigare examensarbeten som är intressanta då de angränsar till mitt undersökningsområde, att undervisa nybörjare i piano med hjälp av enkla arrangemang av jazzlåtar. Ett sådant är Hyléns "*Vad sätter man i handen på en nybörjare? Om hur pianolärarens val av läromedel kan påverka elevens lärande*" (2006). Hylén beskriver hur han har testat tre olika svenska pianoskolor och de olika metoder som böckerna föreskriver på tre olika elevgrupper under totalt tolv lektionstillfällen. Sedan jämför han de olika gruppernas processer och diskuterar hur valet av läromedel och pedagogisk metod inverkar på elevernas pianistiska utveckling. Vid ett par tillfällen poängterar han vikten av att låtarna i böckerna måste ha ett musikaliskt innehåll och värde, att det pedagogiska momentet som avses med låten i fråga inte får gå ut över den musikaliska kvaliteten, utan att låten fortfarande måste vara inspirerande och rolig att spela. Hylén skriver: "Det slutliga resultatet får inte låta övning, utan måste låta musik!" (Hylén, 2006, s. 28).

Pianopedagogen Helena Nederman har i sitt examensarbete *Vikten av att undervisa tillsammans - En studie av pedagogers syn på gruppundervisning i piano, sett i förhållande till individuell undervisning och målsättningar inom den kommunala musikskolan* (2011) intervjuat pianopedagoger vid kommunala musikskolan i Sverige om deras syn på gruppundervisning i piano. Nedermans studie visar att pedagogerna har en positiv syn på gruppundervisning samtidigt som de ser en fördel med enskild undervisning då man med denna kan jobba mer på djupet efter den enskilda individens behov. Studien visar även att pedagogerna upplever att de elever som undervisas i grupp blir bättre på puls, rytm och samspel, samt att lyssna på varandra och spela upp för varandra i gruppen. Nederman skriver även att "I gruppundervisning har eleverna bättre möjlighet att musicera tillsammans och kan få ut mer musik med enkla medel i gruppen." (2011, s. 24). Detta kan jämföras med Hyléns tankar om vikten av musikaliskt innehåll och värde i undervisningen (Hylén, 2006).

3. Metoder och tillvägagångssätt

I detta kapitel följer en beskrivning av de metoder som har använts i denna studie och dessa kommer att delas upp i två avsnitt. I det första beskrivs hur mitt pianomaterial har kommit till, och i det andra beskrivs vilka metoder som använts för att kunna genomföra studien med syfte att ta reda på hur detta pianomaterial kan hjälpa pianoelever i deras pianistiska och musikaliska utveckling. Kapitlet inleds med en beskrivning av kvalitativ forskning och kommer att avslutas med tankar kring studiens trovärdighet och etiska överväganden.

3.1 Kvalitativ forskning

Denna studie har gjorts med en kvalitativ forskningsansats. Kvalitativ forskning är vanligt inom det samhällsvetenskapliga området, och många studier inom ramen för pedagogik och konstnärliga forskningsansatser görs med kvalitativa metoder. Kvalitativ forskning är ett omdiskuterat och svårdefinierbart begrepp. En definition är att i kvalitativa forskningsstudier läggs inte lika stor vikt vid mätbara resultat som i kvantitativa studier. Även om kvantitativa metoder kan användas vid insamling av data, så analyseras dessa med betoning på individers uppfattningar och det sociala sammanhang de ingår i (Bryman, 2009). Nationalencyklopedin beskriver den kvalitativa metoden som:

... ett samlingsbegrepp för olika arbetssätt som förenas av att forskaren själv befinner sig i den sociala verklighet som analyseras, att datainsamling och analys sker samtidigt och i växelverkan, samt att forskaren söker fånga såväl människors handlingar som dessa handlingars innebörder. (NE, 2013)

Inom kvalitativ forskning kan även förhållandet mellan teori och praktik vara induktivt, vilket innebär att teorin snarare uppkommer som ett resultat av studien än ligger till grund för studiens utformning (Bryman, 2009).

3.2 Mitt pianomaterial

Min idé var från början att skapa en samling av enkla arrangemang för nybörjare i piano. Som jag skrev i inledningen är det viktigt för mig att få erbjuda eleverna möjlighet att spela musik ur olika genrer, och då min upplevelse är att det finns för lite

material inom genren jazz på nybörjarnivå bestämde jag mig därför för att arbeta fram ett eget. Låtarna skulle helst vara i genren jazz men de skulle även kunna vara folkvisor eller poplåtar som istället kunde arrangeras i jazzkaraktär. Låtarna skulle kunna fungera även i gruppundervisning och passa olika åldrar. Min tanke var inte att skapa en pianobok med en progression som skulle gå att använda från första lektion och framåt, utan snarare skulle mitt material kunna användas som ett komplement till annat material som redan finns, och användas i undervisningen när det passar eleven. Därför kommer jag i denna studie kalla min samling av arrangemang för pianomaterial, och inte pianoskola.

3.2.1 Val av låtar

En viktig aspekt att fundera över var vilken nivå mitt material skulle anpassas till. Som redan nämnt var det tänkt för nybörjare, men jag gjorde även ytterligare ett val att avgränsa målgruppen till nybörjare som redan har spelat minst en halv till en termin.

För att hitta låtar som passade in på mina kriterier (beskrivna nedan) till mitt pianomaterial letade jag i flera så kallade *real books*, vilket är en typ av samlingsböcker för låtar inom jazzgenren. Många av låtarna som valdes ut kände jag själv inte till sedan innan, medan andra fanns i min åtanke redan från början. Låtarna skulle uppfylla något eller flera av följande kriterier och ha:

- enkla melodier bestående av få toner
- melodier som ligger i femfingerläge
- melodier som innehåller sekvenser
- melodier som bygger på ett visst intervall eller ackord
- återkommande rytmiseringar
- melodier med längre pauser mellan fraserna
- enklare bluesteman

Alla låtar som stämde in på dessa punkter eller som skulle kunna passa in i mitt arbete av andra anledningar skrevs ner på en lång lista. Sedan följde ännu en utgallring vilken resulterade i totalt fjorton låtar som skulle passa att arrangeras till mitt pianomaterial.

3.2.2 Arrangering

Med ovanstående kriterier i åtanke vid valet av låtarna följde olika idéer för arrangeringen, och de hade alla någon form av pedagogisk tanke bakom sig, vilket jag ska beskriva i det följande.

Att det skulle vara enkla melodier bestående av få toner var givet då låtarna skulle passa för nybörjare, varför också melodier som ligger i femfingerläge skulle vara att föredra. Melodier med ett begränsat tonförråd kanske låter begränsande, men min tanke var att det istället ger möjlighet att hitta på roliga stämmor som rör sig runt omkring melodin. Om arrangemanget dessutom anpassas till en mindre grupp med elever kan flera enklare stämmor skrivas, som tillsammans bildar intressanta harmonier eller rytmer.

Melodier som innehåller sekvenser, där samma melodi/mönster upprepas från olika toner, ger variation åt en låt med relativt enkla medel. Det öppnar upp för stämmor med samma typ av uppbyggnad. Min förhoppning är att arrangemang med sekvenser är lätta att lära ut, och att de dessutom utvecklar elevens förmåga att orientera sig på pianot. Detsamma gäller för melodier som bygger på vissa intervall, utgår från vissa ackord, eller innehåller upprepande rytmiseringar. Olika typer av mönster kan dessutom ge inspiration till mot- eller medstämmor i arrangemangen som svarar eller härmar melodin.

Melodier med längre pauser mellan fraserna lämnar plats till en motstämma, en svarande stämma, eller kanske till en upprepning av melodin, som en kanon.

Bluesteman består ofta av en fras som upprepas tre gånger, där det istället är ackorden som rör sig. Även blues öppnar upp för motstämmor som svarar, vilket är vanligt förekommande inom bluestraditionen, där det då kallas *call and respons*.

3.2.3 Låtarna i denna studie

Av de låtar som arrangerades till mitt pianomaterial har fyra stycken valts ut för att användas i denna studie. Dessa är:

- *Moonglow* - endast A-delen (1933) – Will Hudson, Eddie de Lange & Irving Mills
- *I'm Gonna Go Fishin'* (1959) - Duke Ellington & Peggy Lee
- *Poom a Loom* (1963) – Milt Jackson
- *St. James Infirmary* - Traditionell

3.3 Studiens utformande

I detta avsnitt följer en beskrivning av hur studien har genomförts, urvalet av elever och hur lektionerna har dokumenterats och analyserats.

3.3.1 Urval av elever

För att undersöka hur dessa enkla arrangemang av jazzlåtar kan stötta pianoelever i deras pianistiska och musikaliska utveckling har jag testat att spela de fyra låtar som nämndes ovan med mina egna pianoelever som jag undervisar i en privat musikskola i Skåne. Sammanlagt valdes sex elever ut, i blandade åldrar, kön och på olika nivåer spelmässigt sett. Eleverna kommer i denna uppsats behandlas anonymt med fingerade namn. Följande elever valdes ut att medverka i denna studie (Figur 1):

Elev	Ålder	Typ av lektion	Tidigare spelarenhet
Anna	8	Enskild lektion, 30 min.	Har spelat tidigare i ett par år för annan lärare.
Niklas	6	Enskild lektion, 25 min.	Nybörjare.
Erik	9	Enskild lektion, 30 min.	Har spelat ett år tidigare för annan lärare.
Astrid	7	Enskild lektion, 25 min.	Har spelat en termin tidigare för annan lärare.
Pia	53	Grupplektion, 45 min.	Har spelat två terminer.
Lena	54		

Figur 1. Studiens elever, namnen är fingerade.

Att eleverna har olika åldrar och har spelat olika länge är resultatet av ett medvetet val, då det kan vara intressant att se huruvida min uppfattning om vilken målgrupp mitt pianomaterial ska rikta sig till stämmer överens med hur det fungerar i praktiken. Eleverna har även valts ut med tanke på deras spelbakgrund. Vissa har till exempel spelat en termin eller mer för en annan lärare men spelar sin första termin för mig. Eleverna har också olika vana vad det gäller att spela notbaserad eller gehörsbaserad musik. Två elever är vuxna och har spelat två terminer för mig, men är fortfarande på nybörjarnivå. Lektionslängderna ser olika ut bland annat beroende på om de har sin lektion tillsammans i grupp (två och två) eller enskilt. Längden på lektionerna varierar

från 25 till 45 minuter. Vilken/vilka av de fem låtarna i studien som de olika eleverna har fått spela har valts ut med elevernas individuella styrkor och svagheter i åtanke, vilket kommer att beskrivas närmre i resultatkapitlet.

3.3.2 Videodokumentation av lektioner

I studien har tre lektioner med vardera elev dokumenterats, under vilka de utvalda låtarna har spelats under hela eller delar av lektionerna. Dessa lektioner inleddes i oktober, 2013. Eleverna hade då haft tre lektionstillfällen tidigare under höstterminen. Pianolektionerna ägde rum på två olika platser, varav det på den ena fanns en flygel tillgänglig och på den andra två akustiska pianon.

Lektionerna har dokumenterats genom videoinspelning med hjälp av en iPad. Det finns flera skäl till valet att göra videoinspelningen med en iPad istället för en videokamera. Förutom att iPaden fanns nära till hands för mig är den dessutom en smidig och lätthanterlig apparat att ta med sig. Den stora skärmen ger även möjlighet till att titta på inspelningarna direkt utan att först behöva föra över dem till en dator. Videokvaliteten är enligt min uppfattning tillräckligt bra för denna studie, liksom ljudkvaliteten. Videoinspelningarna kommer ej att följa med som bilaga utan de syftade främst till att vara ett stöd för min analys av pianolektionerna. Därför gjordes valet att prioritera smidighet framför bättre video- respektive ljudkvalitet.

iPaden placerades så att hela klaviaturen på flygeln respektive pianona finns synliga och så att både eleverna och jag själv som lärare syns från hals och nedåt. I vissa fall finns även ansiktena med, men i de tillfällen iPaden inte gick att placera så att eleverna syns i helbild, valdes ansiktena bort, då jag ansåg att det är viktigare att kunna se hur eleverna sitter. Jag är dock medveten om att det i vissa fall skulle kunna stärka studiens resultat ytterligare om det gick att se elevernas ansiktsuttryck.

3.3.3 Analys och bearbetning

Vid bearbetning av videoinspelningarna använde jag mig av ett filmredigeringsprogram som gav möjlighet att markera och klippa i inspelningarna. En grovklippning gjordes för att plocka ut de delar av videoinspelningarna som är relevanta i förhållande till min frågeställning, med andra ord de stunder vi arbetade med mitt pianomaterial. Samtidigt sattes markörer ut för att kunna särskilja olika sekvenser från videofilmerna. Dessa sekvenser, eller filmklipp, numrerades och beskrevs i ett separat dokument enligt följande mall (Figur 2):

Klipp	Beskrivning	Hur går det?	Övriga iakttagelser

Figur 2. Den mall som användes för att analysera olika sekvenser ur videoinspelningarna.

I tabellen skrevs en kort sammanfattning av vad som skett under varje filmklipp in under *beskrivning*. Sedan kommenterades detta under *hur går det?* med eleven som utgångspunkt. Under *övriga iakttagelser* antecknades sådant som inte hade direkt med spelet att göra, men som ändå på något vis kan ha påverkat lektionen. Videofilmerna bearbetades elev för elev, det vill säga alla tre filmer med samma elev tittades på i en följd innan filmerna med nästa elev bearbetades. På så sätt var det lättare att följa den enskilde elevens utveckling under alla tre lektionstillfällen.

Efter att alla filmer analyserats och beskrivits i mallen ovan, lästes anteckningarna från mallen igenom, varvid ett antal områden för vidare analys framkom och antecknades i ytterligare en kolumn i mallen (se figur 3). Områdena för analys kunde exempelvis vara olika moment inom musik eller färdigheter i pianospelet som eleverna tränat under de olika filmklippen. När alla filmklipp sedan tittades igenom ännu en gång gjordes vidare anteckningar med utgångspunkt från dessa analysområden. Detta antecknades i kolumnen *kommentarer* i Figur 3 nedan.

Klipp	Beskrivning	Hur går det?	Övriga iakttagelser	Områden för analys	Kommentarer

Figur 3. Samma mall som i *Figur 2* men med två ytterligare kolumner: *Områden för analys* och *kommentarer*.

Dessa områden har sedan legat till grund för hur jag har strukturerat upp mitt resultat då områdena har delats upp i ett antal övergripande teman. Med hjälp av dessa teman hoppas jag kunna besvara min frågeställning: på vilket sätt kan jag stötta elevernas pianistiska och musikaliska utveckling genom att spela enkelt arrangerade jazzlåtar?

Vilka dessa övergripande teman är beskrivs i resultatkapitlet.

3.4 Etiska överväganden

De elever som har medverkat i denna studie kommer att behandlas anonymt och namnen i uppsatsen är därför fingerade. Det finns flera anledningar till att detta val om elevernas anonymitet har gjorts. En är att flera av de medverkande eleverna är barn, men jag anser heller inte att valet av anonymitet kommer att påverka resultaten i någon större utsträckning. Anledningen till att jag har valt fingerade namn istället för att benämna eleverna exempelvis *elev 1* är för att namnen ändå inger en viss känsla av personlighet. Varje elev, eller elevens vårdnadshavare, har fått ge sitt skriftliga samtycke till video- och ljudupptagning av pianolektionerna innan filmningen påbörjats (se bilaga 1). Av olika anledningar kunde inte Eriks vårdnadshavare nås innan studien var tänkt att inledas och medgivandet till att filma kunde inte skrivas på förrän senare under terminens gång, varför videoinspelningen inte kunde göras vid samma tidpunkt som de andra eleverna. Två veckor efter att studien med de andra eleverna hade avslutats dokumenterades en av Eriks lektioner på film. Erik hade ändå fått spela låten under de tre veckorna då studien genomfördes med de andra eleverna.

Videoinspelningarna som gjordes under pianolektionerna tillsammans med dessa elever kommer inte att bifogas som bilaga, de har endast använts för analys och som en komplettering till mina anteckningar.

3.5 Studiens tillförlitlighet och trovärdighet

Min roll i denna studie är som deltagande observatör då den undervisning i vilken studien genomförs är min egen och det gör det svårt att komma ifrån det faktum att studien till viss del kommer att präglas av min subjektivitet. Dessutom är medlet i undervisningen ett eget framarbetat pianomaterial och när detta material testas med eleverna för att söka svar på frågeställningen om hur det kan stötta eleverna i deras pianistiska och musikaliska utveckling, så kommer materialet på samma gång att utvärderas av mig som lärare och som författare.

För att i så stor utsträckning som möjligt komma ifrån subjektiviteten har en noggrann bearbetning av den insamlade videodokumentationen gjorts, vilken redan har beskrivits tidigare i metodkapitlet. Under analysen av videofilmerna har jag försökt att betrakta personerna på filmerna som om jag vore en observatör utifrån och försökt att beskriva händelseförloppen utifrån detta perspektiv.

Samtidigt som jag i denna studie försökt hålla mig så objektiv som möjligt vid bearbetningen av filmerna, vore det dumt att bortse från att jag som läraren i studien besitter kunskap om eleverna och om deras tidigare utveckling i pianospelet. Ur det perspektivet är min subjektivitet positiv. Detsamma gäller mina bakomliggande tankar och syften med arrangemangen i mitt pianomaterial. Därför gjordes vid bearbetningen av filmerna först en så objektiv beskrivning som möjligt som sedan fylldes på med kommentarer om hur det gick utefter vad som ses men även vad jag mindes från och upplevde på lektionerna.

Som jag redan nämnt valde jag att göra videofilmningen med en iPad och placeringen gjorde att elevernas och även mitt eget ansikte inte alltid gick att se. Det är möjligt att resultaten skulle kunna styrkas ytterligare om elevernas ansiktsuttryck var synliga, men även här kan min roll som deltagande observatör ses som positiv då jag själv var där och har min upplevelse av interagerandet med eleverna att gå tillbaka till.

Som jag skrev ovan videodokumenterades Erik endast under en lektion som dessutom hölls två veckor efter att studien med de andra eleverna hade avslutats. Detta påverkar självklart resultatet, då det är svårt för mig att jämföra denne elevs utveckling med de andra då det inte har funnits samma förutsättningar för analysen av denne elevs lektioner. Jag har ändå valt att ha med denne elev då jag anser att det tillför värde till studien. Det bör däremot hållas i minnet att jag från denne elevs tidigare lektioner endast har haft anteckningar och minnet att utgå ifrån.

4. Resultat

Resultaten som framkommit under denna studie, med syfte att besvara frågeställningen om hur pianoelevernas pianistiska och musikaliska utveckling kan stöttas genom att spela enkelt arrangerade jazzlåtar, kommer att presenteras i detta kapitel. Kapitlet kommer att delas in i två delar. I den första kommer resultaten presenteras utifrån varje elev/elevgrupp. I den andra delen kommer de teman som framkom ur bearbetningen av videofilmerna att presenteras.

4.1 Eleverna

I detta avsnitt följer en redovisning av hur vi har jobbat med låtarna från mitt pianomaterial på lektionerna och en presentation av de resultat som framkommit under bearbetningen av videofilmerna. Avsnittets uppdelning följer ordningen i vilken videofilmerna bearbetades, det vill säga elev för elev, med undantag för de två eleverna som är i grupp, vilka beskrivs tillsammans. Fokus kommer att ligga på vad eleverna har arbetat med för moment inom musik och pianospel, och hur det har arbetats med dessa moment i pianoundervisningen. De olika momenten har kommit fram under bearbetningen av videofilmerna och jag har valt att benämna dem som olika områden för analys. Vid presentationen av resultaten hämtas citat från analysen av videofilmerna som gjordes i den mall, vilken beskrevs i metoddelen (se Figur 3, s. 13). Under analysen har många områden dykt upp, stora som små, men med hänsyn till denna studies omfattning har jag valt att begränsa mig till de områden som har varit återkommande under flera lektioner, hos flera elever eller som på annat sätt utmärkt sig tydligare än andra.

Varje delavsnitt kommer att inledas med en kort beskrivning av eleven och dennes tidigare spelerfarenhet samt min uppfattning av dennes styrkor och svagheter i pianospelet. Därefter följer en kort motivation till låtarna som valts till varje elev.

4.1.1 Anna

Anna är åtta år och har börjat ta lektioner för mig denna termin. Tidigare har hon spelat för en annan lärare i men har däremellan haft uppehåll ett tag. Anna är en mycket engagerad, motiverad och kreativ elev, med en bra känsla för rytm och ett bra gehör. Hon gillar att hitta på egna melodier och lektionerna handlar mycket om att skapa. Anna

får ofta styra delar av innehållet i lektionerna. Anna har fått spela låten *Moonglow* då den har en del rytmiska inslag som kunde var utmanande för henne och hon spelade denna låt under tre lektioner, under vilka vi även spelade ett antal andra låtar.

Den första lektionen inleds med att Anna får lära sig basstämman till *Moonglow*, vilken bygger på långa toner som vandrar halvtönsvis (kromatiskt) nedåt i vänster hand. Stämman avslutas med en rytmisk fras på en ton. Frasen är hämtad från melodin. Anna lär sig stämman fort, även om hon får jobba lite för att få fingrarna på plats. Hon förstår och härmar den rytmiska frasen på slutet nästan på direkten. Hon har däremot svårt att veta när rytmen ska starta, då den inte börjar på ettan i takten, utan på synkop. Detta är en återkommande problematik under lektionerna.

Under tiden Anna fick lära sig basstämman sjöngs eller spelades melodin samtidigt av mig på pianot. När vi gick över till att spela melodin kunde därför Anna redan nynna den själv, och efter att jag visat de tre toner som ingår i melodin (melodins toner bildar tillsammans en emoll-treklång) lyckas hon nästan plocka ut den på egen hand efter gehör.

Under resterande lektioner spelar Anna melodin och vi jobbar med att få rytmen och fraseringen i melodin på plats. Åttondelarna i låten är triolunderdelade, något som är karaktäristiskt för swing-jazz. Att få till denna swing-känsla i melodin är något som Anna lyckas bättre med för varje lektion. Detta tydliggörs i kommentarerna från videofilmerna. Som kommentar till ett filmklipp från första lektionen står: ”Anna börjar hitta någon slags triolunderdelning, men den är väldigt överdriven, snarare som punkterade åttondelar, därför låter det lite hackigt”. När låten repeteras i början av andra lektionstillfället kommenteras istället: ”första frasen spelar Anna melodin rakt, men andra frasen spelar hon med triol-underdelning”. Anna anpassar sig fort till triolunderdelning när hon hör hur den spelas av mig. Under sista lektionen när vi spelar låten tillsammans i ett lite lugnare tempo, får hon till en bra swing-känsla: ”Låten går lite långsammare än tidigare, och Anna spelar fint till (hon vänder på tonerna i någon fras bara). Hon får till en fin triolfrasering”.

Ett av de områden som har varit återkommande under Annas lektioner är just hur man fraserar i jazz och att spela åttondelar med triolunderdelning.

Ett annat återkommande område under dessa lektioner har varit rytmer. Arrangemanget av *Moonglow* har en avslutande rytmisk fras som spelas unisont både i stämman och melodin. Denna rytm har visat sig vara svår då den börjar på synkop. När Anna får spela rytmen själv börjar hon på ettan i takten, men spelar resten av rytmen

rätt. Även melodins övriga fraser börjar på synkoper, men där hittar Anna lätt in med hjälp av min inräkning. I mina anteckningar kommenteras hur Anna klarar av de komplicerade rytmerna: ”Anna har stark rytmkänsla och hon fixar det fint, däremot sätter hon aldrig rytmen i sista frasen på det sättet den är skriven, men hon gör det starkt rytmiskt utefter sig själv”. Anna har alltså en egen uppfattning om hur den sista frasen ska låta och detta spelar hon väldigt övertygande.

Anna har fått lära sig låten *Moonglow* helt på gehör genom att lyssna, titta och härma. Hon sjunger ofta själv med i melodin samtidigt som hon spelar, och hon rättar ofta till sig själv på egen hand om hon spelar fel ton.

Anna visar under lektionerna hur hon själv reflekterar över sitt lärande. Under första lektionen hittar hon på ett eget sätt att minnas rytmen på låten. Hon säger: ”då kan man ju tänka så här” och så sjunger hon melodin med texten ”1,2,3,4,5,6,”. Siffrorna syftar inte på antal slag i takten utan hur många toner som sjungs. Hon drar därefter en parallell till hur man i dansundervisning räknar dansstegen.

Låten *Moonglow* verkar uppskattas av Anna. När hon i början av andra lektionen får frågan om vi ska spela låten *Moonglow* igen, svarar hon glatt ”jaaa!”.

4.1.2 Astrid

Astrid är sju år och går sin första termin för mig. Hon har spelat en termin tidigare för en annan lärare. Astrid är en lugn och lite blyg elev. Hon är noggrann och härmar och spelar precis som hon blir visad att göra och blir ibland lite nervös om hon spelar fel. Astrid har spelat mycket efter en bok och tycks vara ganska beroende av noterna. Astrid har fått spela *Moonglow* som en utmaning i att spela utan noter. Melodin håller sig inom ett femfingerläge vilket Astrid redan är van vid från tidigare låtar. Låten *Moonglow* spelades under tre lektioner parallellt med några andra låtar.

På samma vis som för Anna inleds även Astrids lektion med att hon får lära sig basstämman på *Moonglow* genom att lyssna, titta och härma. Astrid hittar tonerna lätt och spelar med rätt fingersättning från början. Hon har lite svårt att förstå den rytmiska frasen på slutet. Efter att vi har sjungit, klappat och spelat den några gånger, blir det nästan rätt. Det är, liksom för Anna, svårt att komma in rätt på rytmen, som egentligen ska börja på synkop, men Astrid börjar spela den på första slaget i takten.

Vi spelar basstämman från början och med stöd av min räkning spelar Astrid rätt rytm. Vid ett tillfälle blir hon osäker på rytmen och stannar upp för att fråga hur mycket man ska räkna på varje ton. När Astrid fått förklarat för sig hur långa tonerna ska vara

spelar hon rätt även på detta ställe. Astrid visar här hur hon reflekterar över sitt eget lärande och försöker förstå strukturerna kring låtens uppbyggnad.

Vi går vidare till att spela melodin och Astrid prövar sig fram efter att jag har visat de tre tonerna som ingår i den. Efter ett tag visar jag och hon härmar varefter vi spelar den några gånger igenom samtidigt som jag räknar tydligt till. Hon har lite svårt att få till rytmen i melodin, men mot slutet av lektionen börjar den falla på plats.

Andra lektionen börjar med en repetition av låten. Astrid fick inte låten på noter vilket hon annars är van vid så hon minns inte helt själv. Under tredje lektionen tror Astrid igen att hon inte minns låten, men egentligen kommer hon ihåg den bra. Hon får frågan om hon minns låten och skakar på huvudet som svar. På frågan om hon vet vilken låten är nickar hon instämmande, varefter jag visar tonerna melodin ska spelas på. Då säger Astrid: ”Jaa... det är väl den här...” och så spelar hon melodin själv från början ändå fram till den rytmiska frasen i slutet där hon får lite hjälp att fortsätta. Filmsekvensen kommenteras med:

Astrid säger att hon inte minns denna gång heller, men när vi väl börjar så minns hon ganska mycket. Jag tror detta är för att hon inte har det på papper, så hon tror inte hon ska komma ihåg. Så fort jag visat tonerna spelar hon melodin själv.

De områden Astrid tränar här är gehör och minne samt sin förmåga att kunna spela utantill.

Efter att vi har repeterat låten under andra lektionen förklarar jag för Astrid när hon ska börja spela i förhållande till inräkningen, varefter vi spelar ihop. Som kommentar står: ”När jag förklarat hur jag ska räkna till spelar Astrid jättefint. Hon kommer av sig på sista frasen, men annars börjar hon få till swingkänslan också.”. Områdena rytm och puls har varit återkommande under Astrids lektioner, liksom frasering och triolunderdelning. Under tredje lektionen får Astrid spela melodin några gånger till mitt komp och i videon framgår att hon fraserar bra och har en tydlig triolunderdelning: ”Astrid spelar jättefint! Mycket snygg frasering med triolunderdelning. Det är bara slutrytmen som inte är på plats.”.

Under tredje lektionen pratar vi om rytmen på slutet varefter vi spelar låten två gånger igenom. I en kommentar till denna sekvens kan läsas:

Det går fint nu också! Astrid börjar spela för tidigt ibland, men på det stora hela låter det bra. Hon spelar melodin med en hand, jättebra! Vi slutar väldigt unisont på sista rytmen. Efter låten får hon ett imponerat ”oohh” från pappan som sitter och lyssnar.

Astrids pappa är med på lektionen och hans kommentar uppmuntrar Astrid: ”Pappans bekräftande ”oohh” gör att Astrid blir lite glad och skrattar till.”

I nästföljande filmklipp repeterar vi basstämman och Astrid får kompa melodin som spelas av mig. ”Vi spelar ihop och det går jättebra. Astrid spelar en superstadig basstämma!”. Astrid visar att hon kan spela en självständig stämma och håller puls och tempo bra. Detta klipp kommenteras vidare: ”Nu börjar det roliga, när vi kan spela tillsammans!”. Samspel är ytterligare ett område som tränas och i slutet av lektionen går även Astrids pappa fram till pianot och vill lära sig melodin så att de två kan spela ihop hemma. Samspelet kommenteras vidare i sista filmklippet, under vilket jag letar fram en not till Astrids pappa, medan de två spelar tillsammans i bakgrunden: ”Underbart att Astrid kan spela ihop med sin pappa. Hon fraserar fint, har bra triolunderdelning och ett fint flöde i melodin.”.

4.1.3 Erik

Erik är nio år och har spelat en termin tidigare hos en annan lärare, men går sin första termin för mig. Han har spelat mest låtar i pop-genren, spelar mest efter gehör och har en bra grundkunskap i notläsning. Erik är en engagerad, motiverad och ivrig elev som gärna vill spela snabba låtar. Hans handställning i spelet är emellanåt lite platt, knogarna sjunker nedåt, och vi har därför jobbat en del med att få en fin kupad hand. Erik rusar lätt iväg i tempo men han har lätt för att lära sig och har ett bra gehör.

Erik har fått spela låten *I'm Gonna Go Fishin'* som en rytmisk utmaning, då denna låt har en rörlig basstämma som kräver att man har en tydlig pulsuppfattning. Låten spelades först under tre lektioner för att sedan tas upp igen två veckor senare då det dokumenterades på film.

Den första lektionen inleddes med att Erik fick spela basstämman till låten som bygger på en repetitiv figur. Låten går i tretakt och basfiguren avslutas med en lång ton som ska hållas ut i tre slag (se Notexempel 1).

Basstämma

Notexempel 1. Basfiguren i *I'm Gonna Go Fishin'*.

Erik spelar figuren rätt men stressar i tempo och håller inte ut den långa tonen tillräckligt länge. Erik får även lära sig början på melodin. När han ska spela melodin själv till min kommande basstämman har han svårt att börja på rätt ställe även om jag räknar in.

De följande två lektionerna fortsätter vi med resten av låten. Erik har även fått låten på noter. Den blir svårare i slutet med en melodi som rör sig snabbare, men det är på en lagom utmanande nivå för Erik. Till den tredje lektionen har han nästan lyckats att sätta ihop stämmorna i de båda händerna med varandra. Tempot går däremot fortfarande upp och ner.

När vi spelar låten igen efter två veckor börjar vi med att repetera. Erik har inte med sig noterna så vi spelar den efter gehör. Erik säger att han inte minns men hittar snart både melodi och basstämman med lite hjälp. Rytmen är lite ostadig, men det blir bättre:

Jag visar melodin, vi spelar den tillsammans och jag räknar till hela tiden. Efter att ha spelat den några gånger och jag har räknat till så kommer han in på rätt ställen (han brukar stressa i pauserna).

De områden vi jobbar med här är rytm, period- och pulsuppfattning och att hålla tempo.

När Erik senare spelar melodin och jag basstämman skriver jag följande: ”Melodin går fint. Jag räknar och stöttar och han spelar väldigt rytmiskt stabilt och fraserar bra”. Här kommer återigen begreppet frasering in. Erik testar även att spela melodin med olika uttryck, som att spela med korta toner, staccato.

Även denna låt är triolunderdelad, vilket blir tydligt slutet av melodin. I denna del har först basstämman längre toner för att sen avsluta med ett break, som följs av en paus på tre takter (se Notexempel 2).

Notexempel 2. Slutet på basstämman i låten *I'm Gonna Go Fishin'*.

Under tiden vänsterhanden har paus i breaket spelar melodin en sista fras innan låten börjar om från början. När Erik senare spelar denna del av melodin kommenteras: ”Melodin i slutet är lite knepig och den är svår att spela i samma tempo som resten. Den

allra sista frasen i breaket gör han mycket snyggt och med rätt frasering. Bra triolkänsla.”. Här får Erik till den rätt triolunderdelningen och han spelar även några toner staccato och mer betonade så att frasen driver framåt, utan att stressa i tempo.

Efter detta får Erik kompa hela melodin med basstämman. Vi har repeterat den och pratat om rytmen och övat de ställen som är svåra. Sekvensen kommenterades på följande vis:

Erik spelar basstämman helt själv. Det går jättebra, han är stadig i första delen och håller tempot fint. Stressar inte. Vid andra delen så börjar han lite för tidigt men vi hittar varandra och han kommer in på rätt ställe igen vid breaket på slutet. Vi spelar låten två gånger till och det går superbra! Andra delen sitter bättre och bättre. Han hittar in jättebra igen efter breaket.

Att Erik hittar in igen efter breaket på slutet tyder på att han har börjat få en känsla för formen på låten och känner perioderna och pulsen i låten. Han tränar sin förmåga att spela en självständig stämman i samspel med en annan musikanter. Under samma videosekvens kommenteras även Eriks handställning:

Erik spelar hela tiden med vänster hand och med rätt fingersättning. Handen ser också ganska bra ut, jämfört med ibland när den blir lite platt och fingrarna spretiga. Vissa fingrar sticker däremot i luften.

Basstämman i denna låt ligger i ett samlat läge för handen, vilket skulle kunna vara anledningen till att Eriks hand får en lite mer kupad form.

Innan lektionen avslutas får Erik prova att improvisera över låten på en mollpentaskala, en skala bestående av fem toner. Även här visar han att han har uppfattat triolunderdelningen i låten och spelar många fina och rytmiskt starka fraser:

Erik hittar fina fraser när han improviserar. Han har rätt triolkänsla och försöker spela med tretakten. Han spelar också i breaket på slutet och sista gången gör han en riktigt snygg avslutning. Han verkar lite otålig eller obekvämt däremot, eftersom han dels stannar upp ibland, men också håller på och fingrar med vänsterhanden på notstället hela tiden.

I slutet av filmsekvensen frågar jag Erik om han tyckte det var kul:

- Tyckte du det var kul?
- Ja, men svårt.
- På vilket sätt är det svårt?
- Det är svårare med den här låten än vad det var när vi gjorde det sist med den där i början.

Här syftar Erik på en blues vi spelade i början av terminen där han fick testa att improvisera. Jag funderar på om det har med rytmen att göra vilket uttrycks i en kommentar till filmklippet: ”Vi pratar efter om varför det är svårt, jag undrar om det kan bero på att det är tretakt”.

4.1.4 Niklas

Niklas är sex år och helt nybörjare på piano då han går sin första termin hos mig. Niklas är en lugn, tystlåten och uppmärksam elev. Han kan ibland verka något otålig och verkar inte alltid helt glad åt att få spela piano. Då Niklas är helt ny på piano fick han spela låten *Poom a Loom*, där ena stämman vandrar upp och ner på långa toner inom ett femfingerläge. Han spelade dock bara låten under en lektion. På grund av olika anledningar beslöt jag att inte fortsätta att spela låten de följande lektionerna. Den främsta anledningen var att låten var för svår. Det var en långsam låt med för många toner att hålla reda på med tanke på att Niklas endast haft tre lektioner innan studien påbörjades. Det är möjligt att det skulle gått bra att fortsätta spela låten, men jag valde att släppa den för tillfället då det kändes viktigare att hitta låtar som motiverade Niklas att vilja spela piano. Här följer ändå en kort beskrivning av Niklas lektion.

Niklas fick börja med att hitta de fem toner som används i basstämman till låten *Poom a Loom* och som håller sig inom ett femfingerläge. Han hittade snabbt tonerna med rätt fingersättning. Plötsligt börjar han spela en annan melodi med samma toner. När vi sedan fortsatte med att spela basstämman i dess rätta form, med halvnoter som vandrar upp och ned inom femfingerläget, blir det svårare för Niklas att hänga med. Han spelar med på rätt toner med rätt rytm ett tag, men har svårt att få fingrarna på plats på tangenterna och han spelar till slut bara med pekfingeret istället. Ju längre vi håller på med låten desto mer förvirrad tycks Niklas bli och det märks att han inte förstår sammanhanget. Han blir otålig och sitter och skruvar på sig. Jag missade även att spela melodin för Niklas så han har inte fått höra låten i sin helhet. Jag frågar Niklas om det är svårt att komma ihåg tonerna varpå han nickar. Då gör jag ett nytt försök att använda fingersättningen som ett sätt att minnas tonerna och visar hur handen ska vara i femfingerläget varpå Niklas hittar tonerna igen. Så här kommenteras ett filmklipp från slutet av lektionen:

När vi sen spelar basstämman igenom hänger han med och spelar ett tag med rätt fingrar, men sen blir det lite trassel igen. Efter vi är klara spelar han de fem tonerna med pekfingerarna. Han hittar tonerna i alla fall.

Fingersättningarna hjälper Niklas att hitta tonerna och vi hjälps sedan åt att rita in dessa på ett papper med en bild på klaviaturet så att han kan öva på att hitta dessa toner hemma. De områden Niklas har fått träna under denna lektion är förmågan att kunna orientera sig på pianot och hitta toner. Han fick även träna på puls och rytm då basstämman spelade ett jämnt flöde av halvnoter.

4.1.5 Pia och Lena

Pia är 53 år och Lena 54. De började spela för mig samtidigt för ett år sedan. Pia har spelat blockflöjt som liten och har därför lite förkunskap om musik, noter och teori. Pia förstår snabbt och prövar sig mycket fram på egen hand. Lena har ett bra gehör och är musikalisk. Hon har lite svårare för noter och att minnas tonnamn. Både Pia och Lena är glada personer och är motiverade att spela. De har lite stela fingrar som kan vara svåra att styra men de är envisa och kämpar på. Både Pia och Lena brukar vilja få låtarna vi spelar på noter även om de lärs ut via gehör. De kan ha svårt att minnas det vi går igenom varför noterna är bra som minnesanteckningar. De ses ibland och övar tillsammans mellan lektionerna och kan då hjälpa varandra att minnas utefter notbilden. Pia och Lena kommer ofta med egna förslag på låtar de vill spela, men dessa låtar kan vara svåra och ta lång tid att komma igenom, samtidigt som de är inspirerande för Pia och Lena att få spela. Pia och Lena fick först spela låten *Poom a Loom* och senare även *St. James Infirmary* (se bilaga 2). Låtarnas främsta syfte var att de skulle få spela låtar som snabbt gav resultat och som det låter musik om. Båda låtarna går i samma tonart och har tre stämmor vardera som är tänkta att spelas av olika personer.

Båda låtarna inleds med att Pia och Lena får lära sig basstämmorna. På så vis nås snabbt ett resultat så att de kan kompa melodin i låtarna genom att spela basstämmorna. Redan när de får lära sig melodin till låten *Poom a Loom* börjar det talas om fraserings inom jazz och de får förevisat hur de kan artikulera melodin. I filmen märks tydligt hur de härmar artikulationen när de spelar melodin och en kommenterar lyder: ”Fraserings! Jag visar att de ska spela den mittersta tonen mer kort och markerad än de andra, så det blir rätt artikulation och låter jazzigt. De härmar bra”. Den korta tonen gör att synkopen som följer i frasen blir mer markerad och ger liv till melodin. Melodin är uppbyggd av en enkel figur som rör sig runt två toner, som sedan förflyttas och repeteras från olika

tonhöjder, en typ av sekvens. Melodin är väldigt rytmisk och svänget ligger i fraseringen.

När Pia och Lena kan både melodi och basstämma kan vi börja och spela tillsammans genom att de får turas om att spela bas respektive melodi. Efter ett tag spelas en tredje stämma till av mig. De får här träna sitt samspel genom att spela varsin självständig stämma, lyssna på varandra, hålla form i minnet och hålla tempo. Detta kan ses i en filmsekvens där Lena får spela basstämman och Pia melodin, låten spelas tre gånger: ”De håller formen jättebra. De hittar in själva igen om det blir fel”. Under samma filmsekvens hörs att Pia inte riktigt har uppfattat triolunderdelningen i låten, då åttondelarna i melodin spelas rakt. När Lena istället spelar melodin har hon lite tydligare triolunderdelning, men även Lena tenderar att spela raka åttondelar. Pia har även lite svårt att hålla en stadig rytm i basstämman:

Pia har lite svårare att hålla stadigt komp, hon följer gärna med i synkopen från melodin någon gång. Lena spelar mer med triolunderdelning, men jag spelar också med henne.

Både Lenas och Pias triolfrasering förbättras redan under samma lektion och de har även hjälp av varandra: ”Lena har fin triolunderdelning, bra frasering. Hon spelar också med den artikulationen som jag visade i början. Pia får till fraseringen bättre och bättre, speciellt när hon hör Lena spela före.” Under tredje lektionen spelar båda två med fin triolfrasering: ”De spelar riktigt bra, snygg artikulation och bra swingkänsla”.

En bit in i första lektionen har Pia och Lena fått lära sig den tredje stämman till låten. Stämman härmar melodin en ters nedanför, lite som call and respons. De lär sig stämman snabbt men när vi ska dela upp de olika stämmorna och spela tillsammans börjar de bland ihop de olika stämmorna och vilka toner de ska börja på.

Innan första lektionen avslutas får Pia och Lena prova att improvisera på *Poom a Loom* med hjälp av tonerna ur en pentaskala i d-moll. Pia tycks ha svårt att hitta tonerna: ”Pia tycker det är svårt, hon blir osäker på vilka toner hon ska spela. Lena försöker mer utan att kommentera”. När de under andra lektionen får ge sig i kast med improvisationen igen, efter att vi har repeterat låten och alla stämmorna, går det mycket bättre och filmklippet kommenteras positivt: ”Det är stor skillnad från förra gången. De testar mer och de hittar tonerna lättare.” De får prova några gånger var, Pia tycker att det är svårt men får hjälp av att Lena rycker in:

Pia kommenterar att det är svårt första gången. Lena säger: ”Jag kan försöka” och hon spelar med fin frasering och bra swingkänsla. Efter det är det Pias tur igen och det går mycket bättre, hon spelar mycket mer och testar. De spelar mer rörliga fraser än förra lektionen.

Efter att Lena har försökt att improvisera vågar Pia försöka igen. Under denna filmsekvens jobbar vi med fler områden än improvisation, som form, rytm, puls och samspel:

De håller sig till formen och kan växla mellan att spela basstämman och att improvisera, utan att vi behöver stanna upp emellan. Sen byter Pia till melodin direkt. När Lena ska spela melodin efter vet hon inte när hon ska börja så vi hjälps åt att hitta in. De är otroligt uppmärksamma på varandra så att vi spelar på samma ställe. SAMSPEL!

När den ena improviserar får den andra spela basstämman till. På så sätt måste de tänka på låtens form hela tiden och vilket stärker deras periodkänsla. De måste lyssna på varandra och hålla en stadig puls och rytm. De tränar hela tiden på att hålla varsin självständig stämma.

Även när Pia och Lena får lära sig basstämman till *St. James Infirmary* kommenteras att de spelar med en tydlig och stadig puls vid flera tillfällen, exempelvis: ”De håller pulsen fint och spelar rätt rytmiskt.” och ”Bra form, rytm och puls.”.

Under tredje lektionen får Pia och Lena lära sig melodin på *St. James Infirmary* på gehör, genom att härma en bit i taget. Även i denna låt återkommer både frasering och triolunderdelning som centrala områden och både Pia och Lena spelar med fin triolkänsla redan från början: ”De härmar bra när jag bygger upp frasen bit för bit. De får till triol-fraseringen utan problem. De härmar också artikulationen jag gör.”.

Melodin på *St. James Infirmary* (se Bilaga 2) är lite mer utmanande än *Poom a Loom* med längre och rörligare fraser:

Denna melodi är ju svårare än *Poom a Loom*. Det händer lite mer hela tiden, och det är mer rörliga fraser, men de kommer att fixa det. När de väl spelar rätt har de fin frasering. Man hör att de båda två är rytmiska och musikaliska, sen att inte fingrarna hinner med eller att de inte minns det är en annan sak.

Efter att vi har spelat igenom hela melodin några gånger börjar den sätta sig i fingrarna:

Nu börjar det gå fint, de spelar med komp och kommer igenom låten två gånger. De har bra frasering, och är stadiga rytmiskt (även om de fortfarande förväxlar ett par rytmer med varandra). Men de håller ett bra tempo utan att rusa iväg eller sacka. De växlar ihop några rytmer med varandra, men kan komma igenom hela melodin.

Under videosekvensen som följer har stämmorna delats upp dem emellan: ”Det går superfint. Pia spelar melodin bra och Lena är stadig i basen. De har koll på formen och spelar bra tillsammans.”. De får återigen träna på sin förmåga att samspela vilket också kräver att de håller låtens form i minnet.

Innan tredje lektionen avslutas går vi igenom den tredje stämman i låten, som är en alternativ basstämman med en kromatisk nedgång på slutet, men vi hinner inte spela stämman ihop med resten av låten.

4.2 Områden blir teman

I redovisningen av resultaten ovan framstod ett antal områden som behandlats under pianolektionerna som hölls i samband med denna studie. Dessa områden var olika färdigheter eller utmaningar inom musik och pianospel som eleverna i studien fick möjlighet att träna under tiden de fick spela enkelt arrangerade jazzlåtar. Områdena har grupperats och knutits an till ett antal övergripande teman som har visat sig vara centrala under pianolektionerna. Vissa av områdena passar in under flera teman eftersom många moment inom musik angränsar till varandra och därmed kan vara svåra att skilja åt. Dessa teman är följande: rytm och puls, frasering, samspel, gehör, improvisation och teknik och tonförråd.

I Figur 4 nedan följer en sammanfattning av hur områdena har grupperats till teman.

TEMA	OMRÅDEN SOM ELEVERNA HAR TRÄNAT
Rytm och puls	Pulsuppfattning, rytmer och synkoper, periodkänsla, form, triolunderdelning och frasering.
Frasering	Jazzfrasering, triolunderdelning, staccato, betona och markera synkoper.
Samspel	Spela självständiga stämmor, form, puls, lyssna på varandra, gehör, improvisation, kompa.
Gehör	Lyssna, titta och härma, minnas, samspela, sjunga.
Improvisation	Kreativitet, frasering, triolunderdelning, rytmer, form, gehör, samspel, tonförråd.
Teknik och tonförråd	Ergonomi, handställning, fingersättningar, tonförråd.
Att vilja lära	Motivation, inspiration, reflektion över eget lärande.

Figur 4. En sammanfattning av temana och vilka områden de omfattar.

Av ovanstående teman var *rytm och puls, frasering, samspel* och *gehör* förekommande hos flertalet av eleverna och därav de teman som framstår som tydligast resultat i denna studie. *Improvisation* togs endast upp på Pias och Lenas samt Eriks lektioner. All form av spel påverkar på något sätt *tekniken* i pianospelet och utökar elevens *tonförråd* i större eller mindre omfattning. Med hänsyn till studiens omfattning har endast de exempel inom detta tema som föreföll mest intressanta tagits med. *Att vilja lära* är ett avrundande tema som kortfattat tar upp motivation och inspiration och det som Astrid och Anna visat att de gör, nämligen reflekterar över sitt eget lärande.

I kapitlet som följer kommer dessa teman diskuteras vidare i förhållande till frågeställningen för denna studie.

5. Resultatdiskussion

I detta kapitel kommer studiens resultat att diskuteras i förhållande till frågeställningen med ovanstående teman som utgångspunkt. Även mitt pianomaterial kommer att utvärderas och diskuteras. Därefter följer några avslutande ord för att sammanfatta resultatdiskussionen som ämnar besvara frågeställningen och kapitlet avslutas sedan med kort avsnitt om fortsatta studier inom området.

5.1 Om elevernas lärande

Resultaten som presenterades i tidigare kapitel mynnade ut i ett antal teman för lärande vilka eleverna i denna studie tränade under studiens gång. Jag kommer nu att fördjupa mig i dessa teman och beskriva min tolkning av resultaten. I slutet av avsnittet kommer resultaten diskuteras utifrån den litteratur som presenterats inom området och i förhållande till frågeställningen studien syftar att besvara: På vilket sätt kan jag stötta elevernas pianistiska och musikaliska utveckling genom att spela enkelt arrangerade jazzlåtar?

5.1.1 Rytms och puls

Ett tema som har varit centralt och tränats hos samtliga elever är rytm och puls. Sättet att träna dessa färdigheter har varit lika på många sätt, men även skiljt sig åt mellan olika elever. I stort sett alla arrangemang i denna studie har haft en uppbyggnad i form av en enkel basstämma som spelas under melodin (med undantag för *I'm Gonna Go Fishin'* vars basstämma är mer rörlig). Dessa enkla basstämmor ska kunna spelas tillsammans med melodin av en och samma person, men lika gärna kunna spelas av olika personer som spelar en stämma i taget. Det senaste sättet har varit det vanligast förekommande i studien. En förutsättning för att två personer ska kunna spela varsin stämma ihop är att det finns en gemensam uppfattning om pulsen, varför det legat ett stor fokus på att eleverna ska utveckla en stadig och stabil puls.

Under flera av lektionerna spelades låtarna flera gånger om utan avbrott, de *loopades*. När eleverna repeterade basstämman gång på gång fick de träna på att spela stämman med en stadig rytm och känna den gemensamma pulsen. När låtarna spelas så många gånger i rad måste eleverna även vara medvetna om formen, och tränar därmed även upp sin periodkänsla.

Flera av låtarna i studien är i sig själva rytmiska till karaktären. Ett exempel på detta är låten *Moonglow*, där melodin aldrig börjar på ettan i takten, och som även avslutas med en rytmisk fras på en ton. För eleverna Anna och Astrid som spelade denna låt tog momentet rytm upp en stor del av lektionerna. Det klappades och sjöngs mycket samt räknades hela tiden. Mycket fokus låg på att de skulle förstå och känna hur rytmen i fraserna låg i förhållande till pulsen. Jag har funderat på om den sista frasen i arrangemanget skulle skrivas om och förenklas så att den i stället för synkop börjar på slaget, som Anna och Astrid ville spela det. Samtidigt ligger utmaningen i låten i att lyckas spela denna rytm och det vore synd att ta bort detta karaktäristiska drag. Även om rytmen är svår för Anna och Astrid just nu så har de trots allt fått bekanta sig med synkoper och detta kanske hjälper dem när detta moment dyker upp i framtida låtar.

Låten *I'm Gonna Go Fishin'* är ännu ett exempel på en rytmisk låt, där basstämman driver låten framåt. I denna låt ligger utmaningen i att inte stressa för mycket framåt och att känna sig bekväm i tretakten, något som Erik utvecklar under lektionernas gång.

Under temat rytm och puls hamnar också det som i studien har benämnts som triolunderdelning eller swingkänsla. Samtliga låtar i studien har åttondelar som spelas triolunderdelat och inte rakt, vilket är väldigt karaktäristiskt för framförallt den tidiga jazzen. I studien valde jag som lärare att inte förklara skillnaden mellan att spela rakt och i swing, utan eleverna har fått ta det till sig genom att lyssna och härma. Triolunderdelningen går även in under nästa tema, fraserings.

5.1.2 Fraserings

Som nyss nämnt var alla låtar i denna studie av swingkaraktär och därför har triolunderdelning som område dykt upp under nästan alla lektioner, med undantag för Niklas. Eleverna har fått tillägna sig triolfraserings i låtarna genom att lyssna och härma, och den har även förbättrats av samtliga elever som jobbade med detta område.

Under lektionerna med Pia och Lena nämns begreppet artikulation. Redan när de får lära sig första frasen i låten *Poom a Loom* ombeds de att artikulera frasen genom att betona en av tonerna extra, spela den kortare och mer markerad. Detta tar de till sig och när vi går vidare till låten *St. James Infirmary* härmar de min artikulation och fraserings utan att jag behöver säga något.

Erik testar självmant när han spelar melodin på *I'm Gonna Go Fishin'* att spela vissa fraser eller delar av fraser staccato. Han markerar även tonen i breaket på slutet genom att spela den kort och bestämt.

Under temat frasering hamnar också improvisation, även om detta område får en egen rubrik senare. När eleverna improviserar utvecklar de sin egen frasering, då de får hitta på egna melodier och rytmer. När Erik improviserade på *I'm Gonna Go Fishin'* hördes även att han tillägnat sig triolkänslan i låten och spelade fraseringar som kändes jazzenliga. Ur improvisationen kan man tyda hur eleverna har uppfattat känslan, tempot och underdelning i låten genom deras frasering.

5.1.3. Samspel

Samspel har också varit ett tema som återkommit hos många elever. Med samspel som tema i denna studie menas ett aktivt samspel där eleverna tränar sig på att förhålla sig musikaliskt till varandra för att kunna spela tillsammans, eleverna sinsemellan, eller mellan eleverna och mig som lärare. Det blir tydligt under Pias och Lenas lektioner, då det sammanlagt är tre personer som ska spela ihop. Båda arrangemangen som spelas har tre stämmor som är tänkta att spelas av tre olika personer tillsammans. Då låtarna har loopats flera gånger om har Pia och Lena fått möjlighet att utveckla sin förmåga till samspel då de måste lyssna på varandra, förstå var de är i formen, känna den gemensamma pulsen och samtidigt kunna spela en stämma på egen hand. De har visat att de känner igen sig i formen genom att de kan hitta in utan min hjälp om de kommer av sig. I och med att de har fått testa att byta stämmor får de också prova på olika roller i samspelet, t.ex. att ha en kommande roll eller att spela melodi eller improvisera.

Även Erik har fått tränat upp sin förmåga till samspel genom att spela självständiga stämmor. För hans del har rytm och pulsuppfattning varit centrala områden för att kunna samspele. Erik har även tränat upp sin förmåga till samspel när han har improviserat då han måste förhålla sig till kompet.

Under Astrids sista lektion fick samspelet större fokus än under tidigare lektioner, då hon hade lärt sig båda stämmorna i låten och kunde spela tillsammans med mig, eller med hennes pappa. Möjligheten för Astrid att spela tillsammans med sin pappa gjorde även att hon kan träna samspel hemma.

5.1.4 Gehör

Alla låtar i studien har lärts ut genom att eleverna fått lyssna, titta och härma. De har fått träna sitt gehör. Flera av eleverna har sjungit med i låtarna under tiden vi har spelat dem. Anna nynnade med i melodin till *Moonglow* innan hon lärt sig den på pianot och hon använde sig av sången när hon senare försökte spela melodin. Under Astrids lektion

sjöngs den sista frasen i *Moonglow* tillsammans många gånger för att rytmen skulle fästa sig.

Vissa av eleverna fick låten på noter, andra inte. Många av de uppföljande lektionerna fick inledas med att repetera låtarna och dess stämmor och flera elever i studien uttryckte att de inte mindes låtarna trots att de visade sig att de mindes bra. Astrid lektion exemplifierar detta då hon visst kom ihåg låten *Moonglow* och kunde spela den ändå, bara hon fick starttonerna. Astrid är van att få låtarna som spelas under lektionerna på noter, men här måste hon använda gehöret och minnet som ett stöd att spela utantill. I inledningen skrev jag att det är viktigt att elever får lära sig musik både utifrån noter och gehör redan som nybörjare, för att inte bli fast vid det ena eller andra. Astrid verkar ha en stor tilltro till noterna och därför tycker jag det är viktigt att hon får uppleva att hon kan spela utan dem också.

Att ha lärt in låtarna via gehör tror jag även har gynnat Pia och Lena. De har tvingats att lyssna, härma och anstränga sig för att minnas, istället för att gå vägen via noterna, vilket har resulterat i att de har hunnit spelat otroligt mycket mer än vid andra lektioner. Liksom det beskrevs under temat samspel har de även använt lyssnandet och gehöret för att kunna samspela och skapa en gemensam uppfattning om puls och form. Eftersom Pia och Lena har kommit olika långt i notläsningsförmågan har det också varit lättare att jobba via gehöret nivåmässigt sett, då det har gjort att ingen av dem har halkat efter.

5.1.5 Improvisation

Improvisation är ett stort område som följer naturligt med att spela jazz. I denna studie har det dock endast förekommit under mindre stunder, varför det heller inte kommer att tas upp i vidare perspektiv här. Genom improvisation tränas en mängd områden, alltifrån kreativitet och självkänsla till rytmisering, frasering och tonförråd, men det är främst de senaste områdena som har kommenterats i denna studie.

När Erik fick prova att improvisera på låten *I'm Gonna Go Fishin'* upplevde han att det var svårt, medan min upplevelse var att han lyckades bra, då han spelade fantasifulla fraser, testade sig fram, hade en tydlig puls- och perioduppfattning samt spelade med en stilenlig triolfrasering. I Eriks improvisationer verkade rytmen vara en utmaning. När Pia och Lena improviserade i låten *Poom a Loom* låg utmaningen istället i att hitta tonerna i moll-pentaskalan. Framförallt Pia reagerade när hon spelade toner som låg utanför denna skala.

5.1.6 Teknik och tonförråd

Allt spel påverkar speltekniken åt något håll, och alla elever i denna studie tränar genom sitt spel olika tekniska spelfärdigheter, i stort och smått. Även teknik och ergonomi i spelet är ett stort område och med tanke på studiens omfattning tas endast ett par exempel upp. Ett är Eriks handställning när han spelar vänsterhandsstämman till låten *I'm Gonna Go Fishin'*. Tidigare har Erik spelat med spretiga fingrar och en platt hand men under lektionen i studien är hans hand mer samlad och har en fin kupad form, även om vissa fingrar fortfarande spretar ibland. Detta var ett positivt överraskande resultat för denna studie. Antagligen är detta för att vänsterhandsstämman ligger i en bra position där man omedvetet tvingas hålla ihop handens fingrar så den blir lite kupad av sig självt. När basstämman sedan upprepas ett antal gånger under låten tränas handen i detta läge. Att låtarna skulle ligga i bra lägen och tonarter som passar handens ergonomi är ett medvetet val, men jag var inte beredd på att det var något som skulle ge märkbart resultat under dessa få veckor. Det kan förstås ifrågasättas om det endast är på grund av denna låt som Eriks teknik har utvecklats eller om det skulle ha skett ändå.

Många av basstämmorna till låtarna i denna studie har arrangerats så de ligger i femfingerläge. Femfingerläget är bra bland annat för att utveckla elevens förmåga att spela med en jämn och egaliserad klang (Neuhaus, 2000) och därför skulle det kunna tänkas att många av eleverna under studiens gång har tränat denna förmåga även om det inte har uppmärksammats av mig. Vad femfingerläget däremot har bidragit till är förmågan att hitta toner, vilket Niklas lektion ger exempel på. Niklas ville under låten *Poom a Loom* mest spela med pekfingeret, men han visar ändå vid ett flertal tillfällen under lektionens gång att han kan spela med alla fem fingrar. När Niklas fick hjälp att placera handen i femfingerläget gick det också bättre för honom att hitta tonerna. Han hade alltså lättare att hitta tonerna när han använde rätt fingersättning inom femfingerläget.

5.1.7 Att vilja lära

Motivation och inspiration är otroligt omfattande områden som har fått relativt liten plats i resultatet, men då hela grundsyftet med mitt pianomaterial var att kunna spela roliga och svängiga låtar är detta ändå ett av de viktigaste områdena. Min upplevelse har varit att låtarna har tagits emot väl av de flesta elever. Anna utropade ”jaaa!” när jag under andra lektionen frågar om vi ska spela *Moonglow* igen. Astrid verkar också stolt

över vad hon har åstadkommit då hon skrattar till och ser glad ut efter att hennes pappa sagt ett uppmuntrande ”ooh” när vi tillsammans har spelat *Moonglow*.

Både Anna och Astrid visar även att de är motiverade att lära sig och att de reflekterar över hur de ska lära sig. Anna hittar ett eget tillvägagångssätt för att förstå rytmen på *Moonglow* när hon sjunger ”1,2,3,4,5,6” medan Astrid förstår att det är något med notvärdena hon inte har förstått och ber mig förtydliga.

Att kunna få det att låta musik med enkla medel kommer att diskuteras vidare under avsnittet där mitt pianomaterial utvärderas.

5.1.8 Sammanfattande tankar

Eleverna i denna studie har genom att spela enkla arrangemang av jazzlåtar utvecklat eller tränat ett flertal färdigheter inom musik och pianospel. Av dessa var rytm, puls, frasering och samspel några som framstod som extra tydliga, framförallt för Pia och Lena. Här skulle jag vilja dra en parallell till Nedermans studie (2011) som visar att pedagoger har en positiv syn på gruppundervisning i piano då det tycks utveckla eleverna inom just rytm, puls och samspel. Jag tror inte att det är en slump att det är samma områden som dyker upp i min studie. Gruppundervisning möjliggör för eleverna att musicera med enkla medel (Nederman, 2011) och det är precis vad som skett under pianolektionerna med Pia och Lena, och vad som har varit min grundtanke genom arbetet med mitt pianomaterial. Att hitta enkla medel med vilka man kan få det att låta musik snabbt. Enligt Nedermans studie framgår även att pedagogerna anser att eleverna blir bättre på att lyssna på varandra medan lyssnandet i mina resultat har ingått som ett moment inom samspel och gehör.

De flesta elever utvecklade eller tränade också frasering inom jazz. Genom att lyssna och härma tillägnades sig de flesta eleverna swingkänslan i jazz vilket också för Erik, Pia och Lena framstod extra tydligt i improvisationerna. I teorikapitlet nämndes Neuhaus (2000) tankar om interpretationens roll i musiken, om vikten att uttrycka och tolka musiken redan från nybörjarstadiet. Detta musikaliska uttryck vill jag jämföra med att uttrycka och tolka musiken enligt en viss musikgenre och att få bekanta sig med den stilenliga fraseringen, vilket i min studie har inneburit frasering inom swingbaserad jazz.

5.2 Mitt pianomaterial

I detta avsnitt kommer mitt pianomaterial utvärderas och diskuteras. Det är uppdelat i två delar: *Arrangemangens svårighetsgrad och målgrupp* och *Låta musik!*

5.2.1. Arrangemangens svårighetsgrad och målgrupp

I metodkapitlet beskrevs att anledningen till att eleverna som valts ut i denna studie hade olika mycket spelerfarenhet och olika åldrar var att det vore intressant att se huruvida min uppfattning om vilken målgrupp mitt pianomaterial riktade sig till stämde överens med hur det fungerar i praktiken. Min tänkta målgrupp var nybörjare på piano som har spelat minst en halv till en termin tidigare.

Resultaten visade att för Niklas, sex år, som precis inlett sin första termin på piano var låten som spelades något för svår. Detta bekräftar min uppfattning om att pianomaterialet bör rikta sig till elever som spelat minst en halv termin, för att de ska ha fått bekanta sig först med pianot som instrument. För resten av eleverna i studien, som alla hade spelat minst en termin tidigare, fungerade materialet bra, vilket ytterligare bekräftar min uppfattning om materialets målgrupp. Låtarna var på en nivå som utmanade dem i vissa avseenden, samtidigt som de var tillräckligt enkla för att snabbt nå ett resultat som blev musikaliskt. För mig har det varit intressant att se framförallt hur arrangemangen har fungerat för Pia och Lena, då det inte alltid är lätt att hitta låtar som är roliga och enkla för vuxna nybörjare, risken är att man landar i att spela barnvisor och det är nog inte alltid så motiverande för en 50-åring. Whitling och Kågerman Hansén (2011) skriver just om att anpassa ett läromedel till den tänkta målgruppen, bland annat åldersmässigt, vilket citerades tidigare i teorikapitlet:

Grundläggande för att ett läromedel ska fungera som tänkt är att det är skraddarsytt, anpassat, till de elever som ska använda det. Det måste möta eleverna där de står - åldersmässigt, ämnesmässigt, språkligt, kognitivt, motivationsmässigt o.s.v. - för att kunna hjälpa dem vidare i sitt lärande. (Whitling & Kågerman Hansén, 2011. s. 90)

Resultaten som bekräftade min uppfattning om pianomaterialets målgrupp grundar sig på min bedömning och intuition som lärare. Det underlaget är för litet för att man ska kunna dra generella slutsatser, men det är ändå intressant att min uppfattning visade sig stämma någorlunda överens med just den här studiens utfall. I denna studie fanns det ett glapp mellan Niklas, som precis börjat spela piano, och resten av eleverna som spelat

minst en termin. Det kunde vara intressant att se hur arrangemangen fungerar för elever som spelat en halv termin, hur tidigt kan de föras in i undervisningen?

5.2.2 Låta musik!

I inledningen skrev jag att min önskan som lärare är att kunna spela låtar som svänger och är roliga med mina elever redan från nybörjarstadiet. Något som får dem att känna att de kan spela och få fram musik med enkla medel. Det är inspirerande och motiverande för mig som lärare att försöka hitta de låtar som får eleven att känna att de kan spela och musicera på direkten. Denna tanke verkar jag inte vara ensam om, då bland annat Hylén (2006) skriver om att materialets musikaliska innehåll och värde måste bibehållas oavsett vilket pedagogiskt moment som avses, och att "Det slutliga resultatet får inte låta övning, utan måste låta musik!" (Hylén, 2006, s. 28). Även Nedermans studie (2011) visar hur gruppundervisning förbättrar möjligheten att musicera med enkla medel. Detta är något som kan jämföras med resultaten från min studie, då grupplektionerna med Pia och Lena visade hur det musicerades och samspelades mycket. De enkla medel som användes i detta fall var mina egna pianoarrangemang. Sambandet mellan Nedermans studie och mina egna resultat stärker min upplevelse av att mitt pianomaterial fungerar väl i gruppundervisning, åtminstone i grupper om två elever.

Även Neuhaus (2000) skriver om musicerandets värde i form av uttrycket och tolkningen som måste finnas med i spelet redan från nybörjarstadiet. Min grundidé om att skriva enkla arrangemang står dock i kontrast till Neuhaus tankar om att verket aldrig ska anpassas till eleven, utan eleven anpassas till verket (Neuhaus, 2000), då jag i arrangeringen av låtarna ibland tvingats gör ställningstaganden om exempelvis melodins rytm eller låtens ackord bör förenklas. Neuhaus tankar tolkar jag som en respekt för det konstnärliga verket, vilket då endast är fulländat i dess ursprungliga form, varför en förenkling eller anpassning av verket skulle inkräkta på det musikaliska värdet. Förenkling eller anpassning av låtar skulle även kunna tyckas onödigt då det redan finns en så pass stor repertoar inom den klassiska pianotraditionen för alla nivåer, även nybörjare. Detta är en intressant aspekt, och värdefull att ta hänsyn till, men det kan också ställas mot de vinster en förenkling av ett verk kan innebära för eleven. Återigen bör påpekas att Neuhaus texter handlar om den västerländska, klassiska musiken. Som jag nämnde i inledningen finns det, enligt min erfarenhet, inte lika mycket material för nybörjare inom genren jazz. Inom traditionen för jazz är det också vanligt att göra sin

egen version av musiken genom att exempelvis ändra låtens taktart, melodins frasering och rytm eller reharmonisera de ursprungliga ackorden. Min åsikt är att de förenklingar och nivåanpassningar av låtarna som jag har fått göra i arbetet med mitt pianomaterial i detta fall vägs upp av de fördelar det har gett, då det möjliggör för nybörjare att spela musik som kanske inte hade varit möjligt annars.

5.3 Avslutande ord

I arbetet med denna uppsats har jag haft för avsikt att besvara frågeställningen: På vilket sätt kan jag stötta elevernas pianistiska och musikaliska utveckling genom att låta dem spela enkelt arrangerade jazzlåtar? Detta har jag försökt göra genom att använda mig av ett eget material bestående av enkla arrangemang av jazzstandards vilket har testats att spela med mina pianoelever. Det jag har velat uppnå med arrangemangen är att kunna ge elever möjlighet att musicera med enkla medel. Resultaten från studien visar att detta har skett, då det under ett flertal av lektionerna har samspelats och musicerats mycket. Resultaten från studien visar även att eleverna har tränat och i flera fall förbättrat färdigheter inom musik och pianospel, såsom rytm och puls, frasering, samspel, gehör, improvisation, teknik och tonförråd samt viljan att spela. Genom att spela enkla jazzarrangemang har dessa elevers pianistiska och musikaliska utveckling stöttats på så sätt att ovan nämnda färdigheter har tränats och utvecklats. Det finns inget som säger att dessa färdigheter inte skulle ha utvecklats om eleverna inte hade fått spela dessa låtar. Tvärtom är många av de områden som kom fram i resultaten färdigheter som utvecklas oavsett vilken genre eller låt som spelas, som tränas bara genom att spela musik. Däremot kanske vissa områden, exempelvis gehör och improvisation, är mer specifika för genren jazz, eller så kanske områdena ser olika ut beroende av vilken genre man befinner sig i, till exempel stilspecifik frasering eller förhållandet till pulsen.

Som jag skrev i inledningen har jag en förkärlek till att spela musik ur olika genrer. Jag tycker även det är viktigt att kunna erbjuda mina elever möjligheten att få prova att spela många olika sorters musik, redan från nybörjarstadiet. Kanske får de upp ögonen för någon ny musik de inte kände till innan. Jag vill kunna ge mina elever verktyg att ta sig an olika slags musik, så att de senare kan välja vad de vill fortsätta med.

Som jag även nämnt är min upplevelse att det finns för lite material för nybörjare i piano som är inriktat på just jazz. Detta har lett mina tankar till frågan om det kan bero på att det är svårt att spela jazz redan som nybörjare? Resultatet från denna studie stöttar

mig dock i min tro att det går att spela jazzlåtar redan tidigt som pianoelev och att jag därmed kan ha med jazzen, som en av många olika genrer i min undervisning, redan från ett tidigt stadium. Jag nämnde även i inledningen att jag som lärare har fått mycket inspiration från min egen pianobakgrund och att jag vill kunna ge mina elever en spelglädje så att de inte känner någon press inför pianolektionerna. Därför är det mest betydande resultatet från denna studie för min egen del att under flera av lektionerna har arbetet med mitt pianomaterial gett upphov till så mycket samspel och musik, vilket jag hoppas ger mina elever inspiration och den spelglädje jag är ute efter.

5.4 Fortsatta studier

Det finns en del områden som skulle vara intressanta att studera vidare. Mitt pianomaterial har visat sig fungera i gruppundervisning med två elever. Mina arrangemang har hittills innehållit högst tre stämmor av den enkla anledningen att jag inte har större grupper än så. På musik- och kulturskolor idag förekommer det även grupper i pianoundervisning med fler än två elever. Hur skulle det se fungera att skriva arrangemang av jazzlåtar för större elevgrupper?

Jag har även under studiens gång velat undersöka mer vilket utbud som faktiskt finns inom området nybörjarpiano och jazz. Som jag nämnt tidigare är min uppfattning att det inte finns särskilt mycket, men är det så, och vad kan detta i så fall bero på?

6. Referenslista

Almgren, H. (2011). I huvudet på en läromedelsförfattare. I N. Ammert (Red.), *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik* (s. 343-360). Lund: Studentlitteratur AB.

Ammert, N. (Red.). 2011 *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bryman, A (2009). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Ellington, D. & Lee, P. (1959) *I'm Gonna Go Fishin'*.

Hudson, W. de Lange, E. & Mills I (1933). *Moonglow*.

Hylén, M. (2006). *Vad sätter man i handen på en nybörjare? Om hur pianolärarens val av läromedel kan påverka elevens lärande*. Examensarbete, Malmö: Lunds universitet/Musikhögskolan i Malmö.

Jackson, M. (1963) *Poom a Loom*.

Nationalencyklopedin [NE]. (2013). *Kvalitativ forskning*. Tillgänglig:
http://www.ne.se/lang/kvalitativ-metod?i_h_word=kvalitativ%20forskning

Nationalencyklopedin [NE]. (2013). *Grupp*. Tillgänglig:
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/grupp/186553>

Nederman, H. (2011). *Vikten av att undervisas tillsammans. En studie av pedagogers syn på gruppundervisning i piano, sett i förhållande till individuell undervisning och målsättningar inom den kommunala musikskolan*. Examensarbete, Malmö: Lunds universitet/ Musikhögskolan i Malmö.

Neuhaus, H. (2000). *Om pianospelets konst*. Stockholm: Artis edition.

Traditionell. *St. James Infirmary*.

Whitling, D. & Kågerman Hansén, M. (2011). Sedan är det väl bara att trycka? I N. Ammert (Red.), *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik* (s. 87-114). Lund: Studentlitteratur AB.

7. Bilagor

7.1 Bilaga 1. Samtycke till filmning

Samtycke till filmning och ljudupptagning

Jag tillåter att _____ filmas och ljudupptas på pianolektionerna under höstterminen 2013.

Inspelningarna kommer vara till underlag för Kajsa Orretems examensarbete vid musikhögskolan i Malmö. Inspelningarna kommer inte publiceras i uppsatsen utan bara användas som stöd vid beskrivning av lektionerna i uppsatsen. Alla elever kommer vara anonyma i uppsatsen.

Eleven/ elevens vårdnadshavares underskrift och
namnförtydligande

7.2 Bilaga 2. Notexempel – St. James Infirmary

St. James Infirmary

Traditionell
Arr: Kajsa Orreteg

Melodi

Stämma 1

Stämma 2

5

